

A. S. = A. Staring, "Portretten van Willem van Oranje" in: *Actueel Wereldnieuws*, jrg 10, 22 april 1933, nr 16, *Speciaal Oranjenummer*, Batavia: Actueel Wereldnieuws, 1933, [niet gepagineerd, 4 bldz], ill.

Foto's G.W. Drost

PORTRETTEEN VAN WILLEM VAN ORANJE

Onder de portretten, die door het nageslacht ons nagelaten zijn van den man, wiens daden hem tot eenne figur van den eersten rang gemaakt hebben in de geschiedenis van Nederland, treden een aantal op den voorgrond, omstreekt en hem laten zien in belangrijke plaatsen van zijn leven.

Wanneer inderdaad het gelaat spiegel van de ziel is, kunnen wij heel wat aflezen uit de gelaatstreken, die zich aan ons vertoonen, de wording van de persoonlijkheid, den groei der innerlijke krachten, die den heelen mensch maken en niet minder de gewaarwordingen, gewekt door innerlijke ontroeringen en uiterlijke omstandigheden van het leven.

De eerste afbeelding, die mij voor de kennis van den Prins van Oranje belangrijk lijkt, is eene anonieme teekening, zich bevindend in de bibliotheek te Atrecht en vervaardigd in 1566. De Prins was toen 31 jaar, een jonge edelman, van goeden hove, die door zijn rang, hoofscheit, opgewekten zin en opzienbare staatsmanswijsheid, gemakkelijk de plaats van eerste onder zijn gelijken innam.

Egmond, Hoorn, Broderode en tal van anderen zagen in hem te recht den leider, vertrouwd om zijn doorzicht en beleid, maar waren te goeder trouw om zijn argwaan tegenover de Spaansche Hegeering te begrijpen.

Op de gravure, gemaakt door W. van Delft, naar A. van de Venne, geboren te Delft in 1589, waarheen zijn ouders uit Antwerpen waren gevlucht, zien we den Prins met den vrijheidsdoop op het hoofd, in krijgsmangewaad.

Het is niet mogelijk den leeftijd, dien de Prins op dit portret heeft, vast te stellen, maar het vermoeden is gewettigd, dat het hem een jaar of tien ouder te zien geeft dan het vorige.

De vele zorgen en het leven te veld hebben hem vroeg doen verouderen en de opgewektheid, die hem van nature eigen was, heeft plaats gemaakt voor diepen ernst.

Adriaen Thomas Key, die als schilder is werkzaam geweest van 1558 tot 1589 en in het Antwerpse Gilde werd ingeschreven in 1568, vervaardigde het geschilderde portret, dat zich bevindt in het Mauritshuis te 's Gravenhage.

Het komt ons heel waarschijnlijk voor, dat het ad vivum gemaakt is. De Prins is op dit doek gegrepen, dankt

Anonieme teekening van den Prins van Oranje (Bibliotheek te Atrecht)

me, in zijn huiselijk leven, met ontspannen trekken, al is de uitdrukking wilskrachtig.

Zoo zal zijn directe omgeving alleen hem gekend hebben, misschien op het Hof te Delft, waar hij het laatste jaar van zijn leven vertoefde met Louise

de Coligny, ontgroenst wel in vele van zijne verwachtingen, maar toch onvermoed en vol heug, zijn geweldige taak tot een goed einde te brengen.

Tot de meeste portretten van den Prins, tot degene, die het meest aanspreken, behoort het schilderij van 1581 in het Museum te Alkmaar, een jaar voor zijn geweldigen dood geschilderd door een onbekenden meester.

Het gewand, dat hij draagt, vooral de niet gefronste halskraag en het eenvoudige slijtje, verraden de zeer zware omstandigheden, waarin het prinselijk geslacht in die dagen verkeerde. Het portret geeft den man te zien op de middelhoogte van zijn leven aangezien, vol strengen, religieuzen ernst, maar met den wakkeren cogopslag, die onmiddellijk zijn kracht en hoogheden aan lederen, die hem als tegenstander tegenover zich vond, verried.

Van geheel anders aard en bijkbaar bedoeld als zins verbeeterij van den Prins als krijgsmann, is eene tot in bijzonderheden fijn afgewerkte kopergravure, die gemaakt werd door Hendrick Goltzius, aanvankelijk platenlijder en leerling van Dirck Volkertsz. Coornhart, een groot vereerder van den Prins, die ook persoonlijk zeer veel aan hem te danken heeft gehad.

Heeft hij wellicht zijn gemalen leerling aangepoord deze gravure te maken te eeuwig gedachtenis!

Goltzius werd geboren te Venlo in 1558 en stierf te Haarlem in 1615, waar hij, na Duitschland en Italië te hebben bezocht, zich de laatste jaren van zijn leven ook bezighield met schilderwerk. Stellig is deze gravure ontstaan uit herinneringen van Coornhart, die meer dan eens met den Prins in aanraking kwam.

Wij manschouwen hem hier blootshoofds in volle wapenrusting, den maarschalkstaf in de hand. Het gelaat heeft zijn jeugdige schoonheid geheel verloren en staat strak met zware rimpels. Bizarroer moet de pose, die Goltzius aan zijn figuur gegeven heeft, en het geheel geeft den indruk van een vaasteraalen veldheer, gewoon te bevelen.

Gravure van Willem den Zwijger, door W. van Delft

Egbert van Paendre vervaardigde hovenstaande, zeer bijzondere gravure van Willem van Oranje's tweeden zoon, Prins Maurits, na den slag bij Nieuwpoort (1600). Op den achtergrond ziet men een charge der ruitserij.

(Atlas-Van Stolk, Rotterdam)

Prins Willem van Oranje. Portret op 28-jarigen leeftijd, door Anthonie Moro (Mauritshuis, Den Haag)

Prins Willem van Oranje, 1575 - 1577. Portret door Adriaen Thomasz. Key (Mauritshuis, Den Haag)

Geen portret van den Prins heeft tot zulke dichterlijke ontboezeming aanleiding gegeven als het magistrale van Michiel Jansz. van Miereveld, naar het origineel van Cornelis de Visscher.

Faciem hujus ad principale Cornely de Visscher fecit M.a. Miereveld, penseelde de meester zelf in den rechter achtergrond.

Men vergunne mij Potgieter's woorden hier aan te halen, die hij neerschreef, toen hij in het Trippenhuis, dat als Museum dienst deed destijds, de afbeelding voor zich zag.

„We staan voor Miereveld's beeltenis van Willem van Oranje. Indien het Trippenhuis tot nog toe iets anders was geweest dan eene bergplaats van schilderijen, toebehoorende aan het Rijk, een beter licht dan de schemering van eenen hoek zou den Vader des Vaderlands zijn aangewezen. Laat ons hopen dat de dag niet verre is, waarop Nederland der kunst in-vloeds genoeg zal toekennen, om meer van den bewaarder harer schatten te eischen, dan te zorgen, dat regen-scherm noch wandelstok in den tem-

pel kome: ter zijde geschoven als de eerste Willem werd, beheerscht toeh voor ons de Zwijger de zaal.

Willem van Oranje, naar een kopergravure van Hendrick Goltzius

Staar ze aan, die eerbiedwaardere trekken, door het penseel des meesters vereeuwigd: staar ze aan, tot uw hoofd zich onwillekeurig buigt: tot uw harte van dank overvloedt, en ge zult eindigen met om u, met op te zien! Om u te zien, zeide ik, want als ooit gezigten der toekomst, gelijk er den aartsvaderen op de stervensspoude werden bedeed, eenen veegen verukten, welke zaligheid zou bij de zijne hebben gehaald, indien hij de schare had aanschouwd, die hem langs deze wanden omringt: de edelen, in den zin door hem aan dat woord gehecht?

Ge zult opzien, herhaal ik, „Heere Godt! wees mijner ziele en dezen armen volke genadigh!“ waren zijne laatste woorden, na een leven, aan de verdediging der regten, aan de ontwikkeling der krachten onzer voorvaders gewijd: van God achtte hij er zich toe geroepen: van God gevoelde hij er zich toe gesterkt, en de Heer heeft zijne verwachting vervuld, vervuld boven mate.”

Deze woorden van Potgieter geven beter dan welke catalogusbeschrijving ook, de beteekenis aan van dit

portret en zijn waarde voor den na-
zaat.

De deftige kleedij en de fijne verzorgdheid van het uiterlijk maken het tot een statiestuk, dat inderdaad een eenig sieraad is van onze beroemde schilderijenverzameling.

Van Miereveld, die in 1567 geboren werd te Delft en aldaar in 1641 overleed, heeft het waarschijnlijk vervaardigd op verzoek van de nagelaten betrekkingen van den Prins en er zijn beste krachten aan gegeven.

Hij is schilder geweest, zooals men weet, van vele Oranjetelgen en beroemde mannen en vrouwen van zijn tijd, maar geen zijner portretten over-

treft in fijnheid van opvatting en schoonheid van entourage dit specimen van portretkunst.

Het levendige er van doet het iedere omgeving, waarin men het zou plaatsen, volkomen beheerschen.

Hoe paart het hoog-vorstelijke waardigheid aan een zachte innemende menschelijkheid, waarvan de Vader des Vaderlands bij uitstek het geheim bezat!

Uit alle afbeeldingen spreekt de sterke persoonlijkheid en het verbaast, niet geschreven te vinden, dat Prins Willem van Oranje op zijn tijd een stempel heeft gedrukt.

Dr. A. S.

De redding voor Uw haar:

Natuurlijk berkensap maakt

Dr. Dralle's
BIRKENWASSER

tot het non plus ultra aller
haarverzorgingsmiddelen.

